

დანართი N16

ინფექციის კონტროლის ღონისძიებები ახალი კორონავირუსით (SARS-CoV-2) გამოწვეული ინფექციით (COVID-19) დაავადებული პირის გარდაცვალების დროს

ძირითადი ასპექტები

COVID-19-ით დაავადებული ადამიანების გარდაცვალების ფაქტი შეიძლება დადგეს სამედიცინო დაწესებულებაში, სახლში ან სხვა ადგილას. ინფექციის კონტროლის წესების დაცვასთან ერთად, ყოველთვის უნდა იყოს უზრუნველყოფილი გარდაცვლილთა ღირსების, კულტურალური და რელიგიური ტრადიციების პატივისცემა და დაცვა.

ინფექციის გავრცელების პრევენციის მიზნით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება გვამების მოვლაზე დაკავებული პირების უსაფრთხოებას, რაც მიიღწევა ხელის ჰიგიენის, ინდივიდუალური დაცვისა და წმენდა/დეზინფექციის სათანადო საშუალებების ხელმისაწვდომობითა და აუცილებელი გამოყენებით.

გარდაცვლილთა მომზადება პალატიდან სამედიცინო დაწესებულების გვამის დაყოვნების სივრცეში, მორგში, პროზექტურაში, კრემატორიუმსა და სასაფლაოზე ტრანსპორტირებისთვის

აუცილებელია გვამების მართვაში ჩართული პერსონალი იცავდეს ინფექციის კონტროლის სტანდარტული უსაფრთხოების ზომებს ხელის ჰიგიენისა და ჩარევისა და კონტაქტის დონის შესაბამისი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებების (თვალის დაცვა, სამედიცინო ნიღაბი, ხალათი და ხელთათმანები) გამოყენების ჩათვლით.

გვამის გადატანამდე აუცილებელია კათეტერის, მილებისა და დრენაჟების მოცილება.

სპეციალურად ტრენირებულ პერსონალს მოეთხოვება:

- დარწმუნდეს, რომ გამორიცხულია გვამიდან ნებისმიერი ბიოლოგიური სითხის გაჟონვა;
- მინიმუმამდე შეამციროს ნებისმიერი ქმედება და მანიპულაცია გვამებზე;
- არ მოახდინოს გვამის დეზინფიცირება მორგში/დროებითი დაყოვნების სივრცეში გადატანამდე;
- გვამის დაყოვნებლად შეხვევა ზეწარში და გადატანა მორგსა, თუ დროებითი დაყოვნების სივრცეში;
- გვამის ჩანთის გამოყენება აუცილებელი არ არის, თუ ამას არ ითხოვს სტანდარტული პრაქტიკა, როგორცაა:
  - ✓ გვამის სითხეების გაჟონვის პრევენციისთვის;
  - ✓ პოსტ-აუტოფსიური პროცედურებისთვის;
  - ✓ მორგის/დროებითი დაყოვნების სივრცის გარეთ გვამის ტრანსპორტირებისა და შენახვის გაადვილებისთვის;
  - ✓ დიდი რაოდენობით გვამების დამუშავების საჭიროებისას;
  - ✓ საჭიროებისას გამოყენებული უნდა იქნეს მყარი, ჰერმეტიკული არაბიოდეგრადირებადი პაკეტები ან გვამის ორმაგი ჩანთა.
- არ არის აუცილებელი გვამების გადასატანი სპეციალური სატრანსპორტო საშუალებების ან აღჭურვილობის გამოყენება.

მოთხოვნები COVID-19-ით დაინფიცირებული გვამის პათოლოგ-ანატომიური გაკვეთის პროცედურებისადმი

COVID-19-ით ინფიცირებული გვამების პათოლოგ-ანატომიური გაკვეთა ხორციელდება სხვა რესპირაციული ინფექციებისთვის განსაზღვრული მოთხოვნების შესაბამისად. გასათვალისწინებელია, რომ COVID-19-ით დაინფიცირებული ადამიანის გარდაცვალებისას, მის ფილტვებსა და სხვა ორგანოებში შესაძლოა კიდევ იყოს ცოცხალი ვირუსი. შესაბამისად, COVID-19-ის დადასტურებულ, ან სავარაუდო შემთხვევაში, გვამის პათოლოგ-ანატომიური გაკვეთა უნდა განხორციელდეს უსაფრთხოების მოთხოვნების მკაცრი დაცვით, რაც მოიცავს:

- შესაბამისი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებების (იდს) აუცილებელ გამოყენებას:
  - ✓ ორი წყვილი ხელთათმანი, ან ერთი წყვილი აუტოფსიის ხელთათმანი რომელიც დაფარულია გაჭრის მიმართ მდგრადი ფენით;
  - ✓ ქირურგიული კოსტიუმი წყალგაუმტარი, გრძელსახელოებიანი ხალათის ქვეშ ჩასაცმელად;
  - ✓ თვალეხის დაცვის საშუალებები (ინდივიდუალური დაცვის სათვალე / სახის დამცავი ფარი);
  - ✓ რესპირაციული დაცვის საშუალებები (ქირურგიული ნიღაბი, რესპირატორი - აეროზოლიზაციის საფრთხისას);
  - ✓ ფეხების დამცავი საშუალებები (წყალგაუმტარი ფეხსაცმელი, ბახილები).
- გაკვეთის პროცედურების სხვადასხვა ეტაპებზე აეროზოლების წარმოქმნის რისკის დროს (როგორცაა ხერხის გამოყენება, ან ნაწლავების გამორეცხვა) სასუნთქი ორგანოების დაცვის უზრუნველსაყოფად რესპირატორის (მაგ., N95, FFP2 ან მათი ანალოგები) გამოყენება;
- პათოლოგიურ-ანატომიური გაკვეთა უნდა განხორციელდეს პროზექტურაში, რომელსაც ჰაერის ცირკულაციის სათანადო სისტემა გააჩნია. ეს მოიცავს სისტემებს, რომლებიც ან ინარჩუნებს ჰაერის უარყოფით წნევას მიმდებარე სივრცეებთან შედარებით და უზრუნველყოფს საათში არანაკლებ ჰაერის 6-ჯერად ცვლას (არსებულ შენობებში) ან ჰაერის 12-ჯერად ცვლას (ახალ ან გარემონტებულ შენობებში); დეტალური ინფორმაცია ვენტილაციის პარამეტრებთან დაკავშირებით იხ. დოკუმენტში (Infection prevention and control during health care when coronavirus disease (COVID-19) is suspected or confirmed: interim guidance, World Health Organization, 29 June 2020);
- გაკვეთის პროცედურაში ჩართული პერსონალის რაოდენობის მინიმუმამდე შემცირება;
- ადეკვატური განათების უზრუნველყოფა.

გარემოს დასუფთავება

ლითონის, მინისა და პლასტმასის ზედაპირებზე ადამიანის კორონავირუსების სიცოცხლის უნარიანობა შეიძლება შენარჩუნდეს 9 დღემდე. ექსპერიმენტის პირობებში პლასტმასისა და უჟანგავი ფოლადის ზედაპირზე SARS-CoV-2 ვირუსი აღმოჩენილ იქნა 72 საათის შემდეგ, ამიტომ გარემოს ზედაპირების დამუშავებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

მორგი და გვამის დაყოვნების სათავსი უნდა იყოს ყოველთვის სუფთა და სათანადო წესით ვენტილირებული.

- გვამების მართვის დროს გამოყენებული ზედაპირები და აღჭურვილობა უნდა იყოს ისეთი მასალისგან დამზადებული, რომელიც ადვილად ექვემდებარება რეცხვასა და დეზინფექციას გაკვეთებს შორის შუალედში;
- მორგის, გვამის დაყოვნების სათავსის, პროზექტურის ან დამკრძალავი ბიუროს მიერ დასალაგებლად გამოყენებული ინვენტარი სათანადოდ უნდა გაირეცხოს და დეზინფიცირდეს ყოველი პროცედურის შემდეგ;
- გვამის მოსამზადებელი ზედაპირები წინასწარ უნდა გაირეცხოს წყლით და დეზინფიცირდეს;

- ზედაპირების გასუფთავების შემდეგ სადეზინფექციო ხსნარი (ნატრიუმის ჰიპოქლორიტის 0,1%-იანი ან სპირტის 70 %-იანი ხსნარი) დატანილ უნდა იქნეს ზედაპირებზე მინიმუმ 1 წუთის განმავლობაში;
- ასევე გამოყენებული შეიძლება იქნეს სხვა რეგისტრირებული სადეზინფექციო საშუალებები, თუ მარკირებაზე მწარმოებლის მიერ განსაზღვრულია მათი გამოყენების მიზნობრიობა გარსიანი ვირუსების წინააღმდეგ გამოსაყენებლად;
- დალაგებაზე პასუხისმგებელი პერსონალი აღჭურვილი უნდა იყოს სათანადო იდს-ებით:
  - ✓ ქირურგიული ნიღაბი
  - ✓ ერთჯერადი ქირურგიული ხალათი/ წყალგაუმტარი წინსაფარი
  - ✓ სპეციალური/სქელი ხელთათმანები
  - ✓ თვალის დამცავი (თუ არის ქიმიური ნივთ. გაშეფების საფრთხე)
  - ✓ წყალგამძლე ან დახურული ფეხსაცმელი
- სამედიცინო ნარჩენების მართვა ხორციელდება „სამედიცინო ნარჩენების მართვის“ ტექნიკური რეგლამენტის მოთხოვნების (საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 16 ივნისის №294 დადგენილება) შესაბამისად.

დაკრძალვა და კრემაცია

- COVID-19-ით გარდაცვლილები ექვემდებარებიან დამარხვას ან კრემაციას ადგილობრივი სტანდარტებისა და ოჯახის სურვილის შესაბამისად;
- ტრადიციის შესაბამისად, დაკრძალვამდე ოჯახის წევრებსა და ახლობლებს ეძლევათ მიცვალებულის სხეულის დათვალიერების საშუალება ნებისმიერი სახის კონტაქტის (ხელით შეხება, კოცნა და ა.შ.) გარეშე; დათვალიერების შემდეგ აუცილებელია ხელის ჰიგიენის ჩატარება;
- მესაფლავეები აღჭურვილი უნდა იყვნენ ხელთათმანებით და დაკრძალვის დასრულების შემდეგ ჩაიტარონ ხელის ჰიგიენა;
- გვამი ჩანთასა, თუ კუბოში შეიძლება დამუშავდეს ადგილობრივი ტრადიციების შესაბამისად;
- თუ გვამი უნდა დაიმარხოს (ან დაექვემდებაროს კრემაციას) კუბოს ან ჩანთის გარეშე, მასთან შეხებისას გამოყენებულ უნდა იქნეს ქირურგიული ან წყალგაუმტარი რეზინის ხელთათმანები, რიტუალის დასრულების შემდეგ აუცილებელია ხელის ჰიგიენის ჩატარება;
- დაკრძალვის (ან კრემაციის) პროცედურაში ჩართული პირების რაოდენობა მინიმუმამდე უნდა იქნეს შემცირებული;
- მკაცრად რეკომენდებულია, მიცვალებულის დროულად (გადასვენებიდან არაუმეტეს 72 სთ-ის განმავლობაში) დაკრძალვის ორგანიზება და ხალხმრავალი პანაშვიდებისგან თავის შეკავება.

ბინაზე გარდაცვალება და დაკრძალვის ორგანიზება ოჯახის წევრების მიერ

იმ შემთხვევებში, როდესაც მორგისა და პროზექტურის სერვისები არ არის სტანდარტული ან ხელმისაწვდომი, ან როდესაც საჭიროა ტრადიციული დაკრძალვის ცერემონიის ჩატარება, ჭირისუფლები და დაკრძალვის ცერემონიაში ჩართული პირები უნდა იყვნენ სათანადოდ ეკიპირებული და ინფორმირებულები გვამის დაკრძალვისთვის მომზადების საკითხებში.

თემის დონეზე დაკრძალვისთვის გვამის მომზადების წინ ცხედარი უნდა დაიფაროს ზეწრით. ალტერნატივად შეიძლება გამოყენებული იქნეს გვამის ჩანთა, თუ იგი ხელმისაწვდომი და მისაღებია კულტურალურ/ტრადიციული თვალსაზრისით.

- პირს (ჭირისუფალი, რელიგიური ან სხვა რიტუალის განმახორციელებელი), რომელიც სამედიცინო დაწესებულების გარეთ (ბინაში) ახორციელებს გვამის განზანვას, გაპარსვას, ჩაცმას და თმების დავარცხნას ან მის გადაადგილებას უნდა

ეკეთოს ნიღაბი და ერთჯერადი ხელთათმანები. მანიპულაციებისას, რომელთა დროსაც შესაძლებელია ბიოლოგიური სითხეების შეშხეფება ან აეროზოლების წარმოქმნა დამატებით აუცილებელია რესპირატორის (მაგ., N95, FFP2 ან მათი ანალოგები), სითხეგაუმტარი გრძელსახელოებიანი სამედიცინო ხალათის და სახის ფარის ან დამცავი სათვალის გამოყენება. აღნიშნული პროცედურების დასრულების შემდეგ აუცილებელია ხელების დაბანა გამდინარე წყლითა და საპნით;

- კატეგორიულად აკრძალულია ჭირისუფლების მიერ გვამთან შეხება;
- სამგლოვიარო ცერემონიალების დროს მკაცრად უნდა იქნეს დაცული მანძილი ფიზიკურ პირებს შორის (არანაკლებ 1 მეტრისა) და ყველა მათგანს უნდა ეკეთოს ნიღაბი. სამგლოვიარო ცერემონიებში არ უნდა მიიღონ მონაწილეობა პირებმა, რომელთაც აღენიშნებათ რესპირაციული სიმპტომები;
- გვამის მომზადებაში ჩართულმა ნებისმიერმა პირმა პროცესის დასრულების შემდეგ უნდა დაიბანოს ხელები საპნითა და წყლით;
- გვამის მომზადების პროცესი ისე უნდა იყოს ორგანიზებული, რომ მაქსიმალურად შეიზღუდოს მასში მონაწილე პირების რაოდენობა, მიზანშეწონილი არ არის მასში 60 წლის ზევით ასაკისა და ქრონიკული დაავადებების მქონე პირების ჩართვა.
- ჭირისუფლებისა და ახლობლების მიერ შესაძლებელია მიცვალებულის დათვალიერება მის სხეულზე ან პირად ნივთებზე შეხების გარეშე; ნებისმიერი ასეთი პროცედურის დროს აუცილებელია პირბადის გამოყენება, 1 მ-იანი ფიზიკური დისტანციის დაცვა, ბოლოს კი ხელის ჰიგიენის ჩატარება;
- გვამის საყოფაცხოვრებო პირობებში დამუშავების პროცესში წარმოქმნილ ნარჩენებს უნდა ჩაუტარდეს დეზინფექცია ნატრიუმის ჰიპოქლორიტის 0,1 %-იანი ან სპირტის 70 %-იანი ხსნარით და შემდეგ მყარი თავმოკრული პოლიეთილენის ტომრით გატანილ იქნეს მუნიციპალური ნარჩენებთან ერთად;
- გარდაცვლილის პირადი ნივთების დაწვა ან განადგურება არ არის სავალდებულო. გარდაცვლილის ნივთები უნდა გაირეცხოს სარეცხი საშუალებების გამოყენებით და დეზინფიცირდეს ნატრიუმის ჰიპოქლორიტის 0,1 %-იანი ან სპირტის 70 %-იანი ხსნარით. ხოლო ტანსაცმელი შესაძლებელია გაირეცხოს სარეცხ მანქანაში 60-90°C ტემპერატურის პირობებში სარეცხი საშუალებების გამოყენებით;
- ეპიდემიის დასრულებამდე მაქსიმალურად უნდა შეიზღუდოს დაკრძალვის ცერემონიაში მონაწილე პირების რაოდენობა; ამასთან, დაცული უნდა იყოს ფიზიკური დისტანციის, რესპირაციული ეტიკეტის, ხელის ჰიგიენისა და პირბადის აუცილებელი გამოყენების მოთხოვნები.

წყარო: ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის გაიდლაინი - Infection prevention and control for the safe management of a dead body in the context of COVID-19 - Interim guidance, 4 September 2020.

დამატებითი ინფორმაცია:

www.moh.gov.ge

ცხელი ხაზი: 1505

www.ncdc.ge

ცხელი ხაზი: 116001

StopCoV.ge